

tást jelentett népgazdaságunknak.

Igy foglalkozsunk a szabadalmi leírások gyűjtésével, feldolgozásával és terjesztésével, hogy ezáltal is elősegítsük a termelés és kutatás feladatainak tőlünk várt megoldását.

dr. Balázs Sándor

X - X - X - X - X

A könyvek egészségügyéről.

A Budapesti Műszaki Egyetem központi könyvtárában 1954 december hó folyamán került sor -a hazai könyvtárak között elsőként - a felülvizsgált állomány kártevők által megtámadott részének korszerű fertőtlenítésére, konzerválására. Ebből az alkalomból az érdeklődés a nálunk még gyermekcipőben járó könyvhigiénia tudományának gyakorlati kérdései felé fordult.

Mi teszi szükségessé a könyvek fertőtlenítését?

Az elavult általános rovarirtó eljárások helyett melyek a könyvtári féregtelenítés legújabb és leghatásosabb módszerei?

Végül, hogyan óvjuk az egészséges könyvtári állományt, megelőzve ezzel a kártevők pusztító munkáját?

Az első kérdésre a többnyire ujkeletű műszaki könyvtárak megnyugtató választ kapnak: A kis gombostűfejnyi lyukakkal átfurt kötéstábla az elemésztett fűzőfonal és a keresztül-kasul rágott oldalak a könyveknél szinte csak agg-kori tünetként mutatkoznak. Általában 100 év kell ahhoz, hogy a 12-24 havonta egyszer szaporodó férgek rendkívül lassu munkája ilyen nagyfoku rombolást végezhesen. De a fertőzés veszélye a könyvespolcra helyezés pillanatában már fennáll az új könyvekre is.

Elsősorban a férges szomszédpéldányok felől indul vándorutjára előbb-utóbb valamely fejlett állapotát élő kártevő, hogy azután mint lárva, már egy könyv papírjába, enyves kötésébe belefurva magát tölthesse mozdulatlansága idejét, majd táplálékszerző és utódnevelő tevékenységét ott kifejtthesse.

A könyvtárhelyiség falainak repedéseiben, lécek mentén, védett sötét üregekben szintén élnek és szaporodnak ilyen rovarok, majd utrakelve ellepik a polcok védtelen könyvanyagát.

A mi éghajlatunk mellett ritkábban pusztít, de sötét, nedves tárolóhelyen mégis megtámadja a papírt a levegőben ólálkodó legnagyobb ellensége, a penészgombák spórája. Ha az ilyen könyv, irat, nem kerül rövidesen száraz, világos helyre és szakszerű kezelésbe, úgy 5-10 év alatt penészes elszíneződése, majd teljes szétmállása elkerülhetetlen.

Végül új kiadványok, diszművek különleges papír-,ragasz-

tó-, vagy festék anyaga is tartalmazhat már olyan féregpetéket, melyek a dus táptalajon kifejlődve, elszaporodva, 1-2 évtized alatt végzik el az évszázadok könyvpusztító munkáját. Így szinte elkerülhetetlen, különösen régi és új anyagot egyaránt kezelő könyvtárakban, az állomány állandó továbbfertőződése és lassu pusztulása.

Radikális eszközöket kell tehát alkalmaznunk a folyamat megállítására, illetve annak a minimumra csökkentése céljából. Erre leghatásosabbnak bizonyult a fereg- és baktérium-ölő gázokkal való fertőtlenítés.

Átvizsgáljuk tehát példányonként az állományt és 8-10-szeres nagyító segítségével a gyakorlott mikrobiológus hozzávetőleg megállapítja, hogy a már rágott, pusztuló könyv a 15-20 leggyakoribb rovarfajta melyikének esett áldozatul. A revízió után feljegyzéseit egybevetve kiválasztja a kártevőknek megfelelő leghatásosabb pusztítógázfélét, mellyel az irtást végző vállalat rendelkezik.

Legfontosabb szempontunk azonban mégis az legyen, hogy mind a gázfajta, mind pedig a gázosítóhelyiség megválasztásánál a könyvtár dolgozóinak és olvasóinak egészségét a legnagyobb biztonsággal megvédjük. Ezért feltétlenül mellőznünk kell a közismert "ciánozást;" mert a tömör könyvekben megrekedhet egy paránya, amit lapozásnál hetek múlva is beszívhat az olvasó.

A gázosítást végző vállalat szakembere állapítja meg a helyiség arra alkalmas voltát, akkor azután hozzálátunk a könyvek elhelyezéséhez. Ez a munka ismét szakértelmet kíván; a könyveket fertőzőttségüknek megfelelően vegyi előpreparálásban részesítjük és ellenőrző fonállal látjuk el. Állványokra, polcokra, kihuzott kötelekre rakjuk feszítő ékekkel lazán széttárva a köteteket, hogy a gáz teljesen behatolhasson, főleg a fedél-kötés mentén.

A helyiség lezárását, gázosítását és 24 óra múlva a felnyitását csakis az engedéllyel bíró vállalat szakembere végezheti. Ha ez megtörtént, még kb 48 órán át, lehetőleg léghuzat segítségével szellőztetünk és csak akkor kezdjük el kötetenként a befejező műveleteket.

Kefés porszívózás után a nemzetközi "fertőtlenített" kék jelzést a bélésre ráütve, a könyvek visszakerülnek D.D.T.oldattal jól lemosott polcaikra. Célszerű azonban itt mindjárt különválogatni a sérült példányokat; ezek közül az új kiadványokat a könyvkötő műhely gondjaira bizzuk, régi, értékes kötetünket pedig a hozzáértő szakember-konzervátor, esetleg restaurátor vegye kezelésbe.

A porszívógép zsákjának tartalmából és a kontrollfonalak segítségével a mikrobiológus tenyészeteket készít, melyekből hozzávetőleges tájékoztatást nyerünk a sterilizálás sikeréről.

Beszámoltam tehát vázlatosan a könyvtári kártevők okozta veszélyről, a pusztító folyamat hatásos megállításáról és most végül szólni fogok az üzemi, műszaki könyvtárakat leginkább érdeklő kérdésről, az egészséges állomány védelméről.

Itt határozott feltételeket kell szabnunk a könyvek tárolására vonatkozóan. Száraz, világos, jól szellőztethető helyiséget válasszunk, melyet télen fűteni, nyáron az erős napfénytől védeni lehet. A szobahőmérséklet 16-20 Celsius fok között, a légnedvesség 50% körül tartandó. Az utóbbit mérőszerszám nélkül is érzékelhetjük és a tulszáraz levegőt vízpárolgókkkal, míg a gyakoribb "nedves" helyiség levegőjét lapos tálcákon elhelyezett oltatlan mésszel szabályozzuk. Falak, polcok, csövek mentén a repedéseket betömjük és a könyvek közelében sohasem tárolunk szuette butorokat és molyosodó kárpitozott székeket, függönyöket.

A tollporoló számüzendő, a legideálisabb gondozást a könyvek 3 havonta történő alapos porszívózásával végezzük el. Gyanus pilleröpködés esetén fecskendezzünk a könyvek tetejére, polcokra kb. 5%-os szakszerűen oldott D.D.T. készítményt. Ebből öntsünk a padló felmosóvizébe is és szárazra csavart ruhával töröljük fel, de sohasem seperjük a padlózatot, mert ezzel porfelhőt bocsátunk a kömyvekre.

Ha elképzeljük, hogy egy köbméter levegőben 8-10 ezer mikroorganizmus lebeg, veszélyérzetünk diktálni fogja a tisztságnak, mint a minimális táptalajnak a biztosítását.

A modern könyvhigiéne már foglalkozik a raktárak levegőjének rövidhullámú sugarakkal, vegyi reagensekkel és mechanikai szűrőberendezésekkel való fertőtlenítésével, bakteriumölő lámpák alkalmazásával, igen jó eredményeket érve el.

Fontos tehát, hogy minden könyvtári dolgozó felfigyeljen a kezelésére bizott könyvek fizikai jólétére is, mert ezzel az emberi szellem pótolhatatlan értékeit menti át és őrzi a következő nemzedékek szolgálatára.

Hasznosné - Szöllős Ilona

Bp.Műszaki Egyetem Központi Könyvtára

X - X - X - X - X

A referáló folyóirat - a műszaki könyvtáros segédeszköze

Szocialista iparunk szükségszerűen megköveteli, hogy szakembereink lépést tartsanak a technika és a tudomány fejlődésével, szakismereteiket folyamatosan gyarapítsák és a korszerű technikát a gyakorlatban alkalmazzák. Ehhez nyújt segítséget a dokumentáció, a szakirodalom rendszeres és módszeres feldolgozása.

Hazánkban az összes iparágakra kiterjedően az Országos Műszaki Könyvtár végez rendszeres dokumentációs tevékenységet,